

ՀԱՐՑԱՔԱՆՆՈՒԹԻՒՆԻՔ

ՄՈՒՐԱՏ-ՈՒՎՈՍԵՅԷԼ ԼՈՒԿՈՆԻ

Ի ՎԵՆԵՏԻԱ

ԱՄԵՆԱՅ աշխատութիւնը ունին իրենց միութարական կողմերը. ձմեռան սառնամանեաց՝ ինչպէս նա եւ ամառան կիպիլ արեւուն սիրով կը համբերէ մշակն, հնձոց եւ կիծոց օրերը միշտ մտքին առջեւ ունելով։ Այսպէս, մտաւոր մշակը եւս — ուսուցիչը եւ ուսանողը — իրենց տաքնապիշ ճգնաժամերուն մէջ՝ տարեկան հարցաքննութեանց օրերը յիշելով՝ կը միութարակին, կը վառուին, իրենց իրենց խթան կը լինին։ Այն ժամերուն եւ օրերուն մէջ՝ կը ձգեն նոցա հիմունքը իրենց փայլուն ապագային կամ ոչ. եւ մինչեւ անգամ այն սուրբ եւ ընդարայս զգացումը, առ ծնողս եւ հայրենիս ունեցած սէրը, — որ՝ օտարութեան մէջ՝ զուցէ իրենց սիրտը կրծող մէկ հատիկ որքն է, — կը մոռնան վայրկեանաբար, այքեքնուն բան չերեւիր, ուրիշ կարեւոր մտածութեամբ զբաւուած, իրենց ապագայ վիճակը պատրաստելու մտածութեամբ, յորմէ պիտի ծլի յետոյ ժամանակաւ իւրաքանչիւր անձին եւ ընտանեաց պատին եւ բարօրութիւնն։ Այդ վայրկեանները եւ զգացումները ամենքն այլ ունեցեր են աւելի կամ պակաս։

Վենետիկ մէջ, Մուրատ-Ռափայել վարժարանն պատկառելի դիրք մ'ունի, Լիկեոնի եւ պետական ուրիշ բարձրագոյն ուսումնաբանաց ամենայն առանձնաշնորհութիւնները վայելելով, ինչպէս յայտնի է արդէն ազգայնոց։ Բարձրաստիճան ուսուցիչը եւ վարիչ պետական դպրոցաց իրենց պատին կը համարին Հայոց վարժարանին մէջ դասախօսելն։ Դիւրին է երեւակայել, թէ՛ բաց ի ներքին բարեկարգութենէն՝ այդ արտաքին փայլն իսկ սրբան կը վառէ աշակերտաց

խանդը եւ ջանքը, երբ կը տեսնեն ազգային հաստատութիւն մի, օտար աշխարհի մէջ անգամ, այնպիսի սիրով՝ յարգանքով եւ հաւանկութեամբ փայփայլած օտարներէն։

Յիշեալ վարժարանին ներկայ տարւոյս հարցաքննութեանց դուր բացաւ Մարմնամարզութեան կրթանքն կամ փորձն, զոր ըրին նոյն վարժարանի աշակերտը օգոստոսի սկիզբները։ Փորձերն շատ յաջողութեամբ եղան, պատիւ ընելով թէ՛ վարժապետին եւ թէ աշակերտաց։ Իտալացի բազմաթիւ հանգիստասը կը հիանային աշակերտաց շարժմանց արտաբոյ կարգի երազութեան եւ միանգամայն վայելչութեան, մարմնոց նկուսութեան եւ քաջակամ մարտնչական վերայ։ Այո, ամենքս այլ դիմիչ տեսարանով մի զբաւուած էինք, ուր անկնթարթի մէջ իրարու կը յաջորդէին քայլերու միօրինակ զոյլթն եւ յեղակարծ անձայն զապարն, ձողերու եւ շուաններու վերայ երգօրէն ի վեր ազդակիւն եւ իսկոյն հրապարակին մէջտեղ ամենայն երեւակայելի ձեւերով անշարժ արձանաձև, ճապուկ ուսումններն, երկաթի ձողերով բրած ճարտար խաղերն, շուրջ բազուկներէ օգին մէջ նետուած կաշեայ գնտակներն՝ որք կամարաձեւ մի յօրինելով անվրիպելի կերպով հանգիստակց կողման ձեռաց մէջ կ'ինկնային, եւ այլն։ Այս ամէնն բոլոր հանդիսատեսաց բուռն ծափահարութեան եւ զոհութեան արժանացան։ Երկրորդ օրը անմիջապէս քաղաքիս նշանաւոր թերթը, որոց խմբագիրը ներկայ էին, հետեւեալ տողերը կը գրէին.

Ադրիատիկ (Adriatico, N. 204). «Ի ներկայութեան Գեր. իդրատիւ Կիւրիւզեան հայ արքեպիսկոպոսին, Մեծ Հ. Մինաս վ. Նուրիխանեանի, հայ վարժարանի բոլոր ուսուցչաց, պր. գնդապետ եւ ասպետ Ֆիորիի, երկէ իրիկուն հայ ուսանողը ըրին իրենց մարմնակրթական փորձերը։

«Նշանաւոր պրոֆ. Գալլոյի առաջնորդութեամբ մարտնչաւ յաջողութեամբ ըրին զանազան կարմամարզական կրթութիւններ։ Ամենապեղծելի էին արձաններն, ուժ եւ կոբով կը փայլէր ընթացքներուն մէջ, ճարտարութիւն ուսումններու եւ վերնաքներու մէջ։

Ուժ, կորով եւ յաջող գիմադրութիւն ցոյց տուին նոյնպէս չաւանածգութեան (*verso alla furore*) մէջ։ Միով բանիւ, ծրագրին ամենայն մասանց մէջ եւս արժանաւոր կերպով դրուատեցան եւ ծափահարուեցան աշակերտք։

«Հանդիսին ներկայ էին Մարկոս—Ֆոսկարինիի եւ Դանիէլ—Մանինի, ինչպէս նա եւ Պալեստրոտ Մարցիուլի վարչութեան անդամներէն ոմանք եւ բարձրագոյն աշակերտներէն շատք։ Բաւական բազմութիւն հրաւիրելոց թիւոյն մէջ կը տեսնուէին նշանաւոր տեսաբանք եւ տիկնայք, որոնք եկեր էին վայելելու երեք քառորդ ժամու չափ այն ստույգ եւ կրթիչ գումարնութիւնը։

«Կը յուսամք թէ Հայք՝ զոհ եղած տարւոյս յաջող փորձերէն՝ պիտի ջանան եւս մեծագոյն մղում մի տալ իրենց գործովալիբ խնամոց յանձնուած պատանեաց կրթութեան, ծրագրին մէջ ներմուծելով եւ կարելի եղածին չափ զարգացնելով մարմնամարզական խաղերը, եւ այլն»։

Իսկ իրագիր վենետիկոյ (*Gazzetta di Venezia*, N. 205) թերթն հետեւեալը կը գրէր. «Երէկ իրիկուն հայ ուսումնարանի աշակերտք ըրին իրենց մարմնակրթմանց տաղլին տարեկան փորձը։ Երեկայ էին գեղեցիկ հանդիսին, բաց ի ընտիր խմբէ մի տեսրոց եւ տիկնայց, արքեպիսկոպոսն Հայոց Գեր. Իգնատիոս Վ. Կիրեղեան, պր. ասպետն Ֆիրրի, եւ բազմաթիւ ներկայացուցիչք Կալզանայի աղլկանց ուսումնարանին, Մ. Ֆոսկարինի ազգային վարժարանին, Մանինի վարժարանին, եւ (Ս. Ղազար) կղզեկին Հայոց։

«Աշակերտք, անխոնջ ուսուցիչ Գալլոյէն վարժուած, այլ եւ այլ կրթութիւններ ըրին տեսն ընթացքներու, *Jäger*ի գումարաններու խաղերուն, շաւանածգութեան եւ թրթռացող գնդախաղի մի՝ հանդիսատեսից շառաշուն ծափահարութեանց արժանանալով։

«Կեցցէ՛ մի Գալլոյ վարժապետին եւ աշակերտաց հայ վարժարանին, որուն հոգին է Մեծ. հ. Մինաս վ. Նուրիխանեան»։

Նոյնքան եւ թերեւս ասելի յաջողութեամբ կատարուեցան այս տարի գիտութեանց եւ

լեզուաց քննութիւնք։ Վարժապետք անկեղծօրէն կը յայտնէին մեզ զարմանքնին՝ մտածելով թէ աշակերտաց մեծամասնութիւնն զեռ տարի մի չէր ընդեր որ վենետիկ հասեր էին, եւ այն օակաւ շրջանին միջոց՝ յաղթելով իրենց առջեւ ելած սմեկայն դժուարութեանց՝ կատարեալ կերպով տիրացեր էին իտալական լեզուին, որով կրնային գրեթէ բոլորն այլ անսայլմաք բացատրել իրենց մտքերը եւ գաղափարները։ Վենետիկէնք բերանացի եւ դրաւորք էին, որոց համար յատկապէս Վենիշաց մասնախումբ մի սահմանուած էր, ներքին եւ արտաքին պաշտօնական անձանցմէ կազմուած, որոց ամենուն համաձայնութեամբ կը դրուէին աշակերտաց թուանշանք։ Իւրեքանչիւր աշակերտի քննութիւնն կը տեւէր գրեթէ կէս ժամ, եւ ստէպ փոփոխելով հարցումները եւ նիւթը, զորս կ'որոշէր կամ աստուշն եւ կամ Վենիշ մասնախումբն, որով որչափ որ կը դժուարէր քննելոյն զերն, նոյնչափ եւս յաղթական կը հանդիսանայր՝ երբ յաջողութեամբ դուրս կ'ելնէր այն կնճռոտ հարցմանց միջէն։ Միով բանիւ ըստ ամենայնի գոհացուցիչք էին քննութիւնք, — որուն համար վարժարանի տեսչութիւնն այլ չէր խնայած ամենայն կարելի միջոցները եւ ջանքերը, — որով ականբեւ էր՝ թէ աշակերտք — իրենց մեծերուն հօկողութեան ներքեւ — ոգի ի բոլին աշխատեալ էին բովանդակ ուսումնական շրջանին մէջ, պատկերով միանգամայն տեսչութեան յոյսերը եւ ուսուցչաց աշխատութիւնը։

Առաջին ԳԱՍՈՒ աշակերտաց թիւն էր 14, որոց մէջ քալադոյնք եւ գովեստից արժանի հանդիսացան

Հայերենի մէջ. — Վարդ Եղազեան, Մկրտիչ Թերզեան։

Գաղղիերենի մէջ. — Վարդ Եղազեան, Յովսէփ Կոռյեան, Հրանտ Ռաֆայելեան, Մկրտիչ Թերզեան։

Տաճկերենի մէջ. — Ժանիկ Մկրեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Յովսէփ Կոռյեան, Մկրտիչ Թերզեան։

Խոսակերների մէջ. — Վարդ Եազըճեան, Թովսէփ Կոռյեան:

Անգղիկներնի մէջ. — Ճանիկ Մկրեան, Վարդ Եազըճեան, Մինաս Ղազիկեան, Հրանտ Ռաֆայելեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Խաչիկ Սորկունճեան, Մկրտիչ Թերզեան:

Գերմաններնի մէջ. — Վարդ Եազըճեան, Թովսէփ Կոռյեան, Հրանտ Ռաֆայելեան:

Բնական Պատմութեան մէջ. — Օննիկ Աւետիսեան, Ճանիկ Մկրեան, Վարդ Եազըճեան, Մինաս Ղազիկեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Թովսէփ Կոռյեան, Հրանտ Ռաֆայելեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Ներսէս Չաքրեան, Մկրտիչ Թերզեան, Թովսէփ Ննէս Կիւրճեան:

Տարրաբանութեան մէջ. — Օննիկ Աւետիսեան, Պետրոս Տէրմանուկեան, Վարդ Եազըճեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Թովսէփ Կոռյեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Ներսէս Չաքրեան, Մկրտիչ Թերզեան, Թովսէփ Ննէս Կիւրճեան:

Բնաբանութեան մէջ. — Վարդ Եազըճեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Մկրտիչ Թերզեան:

Երկրաշափութեան մէջ. — Օննիկ Աւետիսեան, Պետրոս Տէրմանուկեան, Վարդ Եազըճեան, Մինաս Ղազիկեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Թովսէփ Կոռյեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Ներսէս Չաքրեան, Մկրտիչ Թերզեան, Թովսէփ Ննէս Կիւրճեան:

Գրահայտի մէջ. — Օննիկ Աւետիսեան, Պետրոս Տէրմանուկեան, Վարդ Եազըճեան, Մինաս Ղազիկեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Թովսէփ Կոռյեան, Արմենակ Եէքէրճեան, Մկրտիչ Թերզեան:

Պատմութեան (Միջին դար) մէջ. — Օննիկ Աւետիսեան, Ճանիկ Մկրեան, Պետրոս Տէրմանուկեան, Վարդ Եազըճեան, Մինաս Ղազիկեան, Հրանտ Գարանֆիլեան, Թովսէփ Կոռյեան, Հրանտ Ռաֆայելեան, Ներսէս Չաքրեան, Մկրտիչ Թերզեան, Թովսէփ Ննէս Կիւրճեան:

Երկրորդ դասը աշակերտը ընդ ամէն 24 էին թուով, որոցմէ քաջագոյնը և գովեստի արտանաւորը եղան

Հայերնի մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Լեւոն

Թոփայեան, Պետրոս Բակրեան, Բակր Ինճէեան, Խաչատուր Խաչատուր, Թովսէփ Պաղտասար:

Գաղղիկներնի մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Լեւոն Թոփայեան, Սեդրաք Մարմարեան, Թովսէփ Պաղտասար:

Տաճիկներնի մէջ. — Անտոն Միմիտեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Պետրոս Բակրեան, Թովսէփ Պաղտասար:

Խոսակերների մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Լեւոն Թոփայեան, Սեդրաք Մարմարեան, Պետրոս Բակրեան, Խաչատուր Խաչատուրեան:

Անգղիկներնի մէջ. — Լեւոն Ճինկէօզեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Պետրոս Մանասեան, Կոմիտաս Մանուէլեան, Սեդրաք Մարմարեան, Պետրոս Բակրեան:

Գերմաններնի մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Անտոն Միմիտեան, Մկրտիչ Հէքիմեան:

Բնական Պատմութեան մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Անտոն Միմիտեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Պետրոս Մանասեան, Կոմիտաս Մանուէլեան, Լեւոն Թոփայեան, Սեդրաք Մարմարեան, Պետրոս Բակրեան, Բակր Ինճէեան, Թովսէփ Պաղտասար:

Գրահայտի մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Անտոն Միմիտեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Կոմիտաս Մանուէլեան, Սեդրաք Մարմարեան, Պետրոս Բակրեան, Թովսէփ Պաղտասար:

Պատմութեան (Հռոմէական) մէջ. — Պաղտասար Թովսէփ Ննէսեան, Անտոն Միմիտեան, Լեւոն Ճինկէօզեան, Մկրտիչ Հէքիմեան, Նոյիկ Տ. Ստեփանեան, Բագրատունի Չաքաւեան, Մանուկ Բարսեթլեան, Կոմիտաս Մանուէլեան, Լեւոն Թոփայեան, Ստեփան Պայեան, Սեդրաք Մարմարեան, Պետրոս Բակրեան, Խաչատուր Խաչատուրեան, Թովսէփ Պաղտասար, Թովսէփ Ամարեան:

Բաց ի վերոյիշեալ ուսումներէն Լիկեոնին մէջ կ'աւանդուին նաեւ գասեր կրօնագիտութեան

քեան, Հայ եւ Երոպ. Գեղադրութեան, Գծագրութեան, Երգի, Մարմնամարզի, Զարա-կահայութեան:

Վերոյիշել 35 աշակերտներէն զատ կը գտնուին իրր քաջատառքիւնք նաեւ վեց աշակերտք նախապատրաստականք 40—12աւ մեայք, որոց նոյնպէս քննութիւնք կատարուեցան, բայց Լիկէոնի օրինաւոր ընթացքէն դուրս լինելով՝ զանց կ'ընենք անուն-նին յիշելու:

ԱՇԱԿԵՐՏՔ ԱՐՏԱՔԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ

Ի Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

Պ. Անտոն Մանցուպեան. Ուսանող Վա-ճառականութեան Պետական բարձրագոյն վարժարանի մէջ. Գ. Տարի: Քննութեանց մէջ առաջնակարգ թիւեր ստացաւ:

Պ. Պետրոս Ոսկեան. Ուսանող Ճարտա-բաղեւտութեան Պետական բարձրագոյն վար-ժարանի մէջ. Բ. Տարի: Ստացաւ Բ. Մրցա-նակ, արծաթ միտալ:

Պ. Յովհան Եփրեմեան. Ուսանող Մեքե-նագործութեան Պետական արուեստական վարժարանի մէջ. Գ. Տարի: Ամբողջ տար-ւոյն յաջող ընթացից պատճառաւ ազատ դա-տուած է քննութեանց:

Պ. Դաւիթ Դաւթեան. Ուսանող Զութա-կահարութեան ի Բ. Մարկելլեան վարժա-րանի (Liceo-Marcello). Գ. Տարի: Ստացաւ բարձրագոյն թիւեր ի քննութեան:

Պ. Եղուարդ Թերզեան. Աշակերտ նա-խակրթարանի Ճարտարապետութեան. ար-ժանաւոր դատուեցաւ անցնելու Պետութեան ճարտարապետական բարձրագոյն վարժարա-նը:

Պ. Յակոբ Փափագեան. Աշակերտ նա-խակրթարանի Անդրիագործութեան. արժա-նաւոր դատուեցաւ ընդգնուելու Պետու-թեան Արձանագործութեան բարձրագոյն վարժարանը:

Պ. Անտոն Ճէնտիլէ-Տեան. Ուսանող Վի-մագրութեան և զարդագրութեան. Ա. Տա-

րի: Պետական Գծագրութեան վարժարանի մէջ ստացաւ Ա. Մրցանակ:

Պ. Անտոն Բարեկենդանեան. Ուսանող Փայտաքանդակի. Ա. Տարի: Ստացաւ Բ. Մրցանակ Պետական Գծագրութեան վար-ժարանի մէջ:

Պ. Սեդրաք Կարկառեան. Ուսանող Վի-մագրութեան և զարդագրութեան:

Պ. Յակոբ Գարակէօզեան. Ուսանող ա-տաղձագործութեան:

Պ. Յովհաննէս Եամպեան. Աշակերտ զարքնութեան:

Պ. Լեւոն Նշանեան. Ուսանող շեգուաց:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

(Բանաստեղծութիւն Գ. Բալասանեանի)

Եկաւ մեր գարուն՝
Եղանակ սիրուն.
Բերեց մեզ նոր կեանք,
Եւ սէր և հրճուանք:

Հեռացաւ թախիծ
Մռայլ սրտերից,
Արթնացաւ աշխարհ
Զմրան խոր քնից:

Ուրախ գարկեցան
Սրտերը մարդկան,
Ուրախ ժրպտեցան
Վարդ, միխակ, շուշան . . .

Դաշտեր, հովիտներ
Ծածկուեցան խոտով,
Գետնի երեսներ՝
Անուշ հոտերով:

Ծփովում են արտեր
Ոսկի հոսանքով,
Վազում են ջրեր
Ուրախ կարկաչով:

Յողում է երկինք
Զրքնաղ կապուտով,
Փայլում է արեւ
Ոսկի ճաճանդով . . .

Մարգեր ու արօտ
Խիստ անաշահոտ,